

MODERNLEŞME SÜRECİNDE BİREYİN ELCİLİK DAVRANIŞININ AİLE KONTROL DÜZEYİ İLE İLİŐKİŐİ*

Mehmet Devrim TOPSES

Özet

Bu alıŐma, bir alt sistem olan aile kurumunun kontrol fonksiyonunun, bireyin elcil davranışına olan etkisini araŐtırmaktadır. Ölçme aracı, 2007 yılında Ankara, Hacettepe ve Gazi Üniversitelerinde örneklem olarak tesadüfi yollarla seçilen 886 üniversite öğrencisine uygulanmıştır. Ulaşılan bulgular lojistik regresyon ve Spearman sıra farklılıkları yöntemlerine dayalı olarak yorumlanmıştır. Her iki yöntemde bireyin elcilik davranışının aile kontrol düzeyi ile olan ilişkisi anlamlı bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Modernleşme, elcilik, aile, birey, ebeveyn kontrol düzeyi

Affect of Control Level of Family on Altruist Behaviour of an Individual in Modernization Process

Abstract

This study investigates the effect of control function of family institution,, which is a subsystem on an altruistic behaviour of an individual. The measuring element has been applied to 886 students selected coincidentally as a sample in Ankara, Hacettepe, Gazi Universities in 2007. The data obtained has been intepreted according to the methods of logistic regression and Spearman correlation. In both methods, the relationship between the altruistic behaviour of the individual and the parental monitoring is eloquent.

Key words: Modernisation, Altruism, Family, İndividual, Parental Monitoring.

* TOPSES, M. D. “Üniversite Öğrencilerinin Bencillik ve Elcilik Davranışlarının Aile Kurumuyla Olan İlişkisi” başlıklı yayımlanmamıŐ doktora tezinden üretilmiştir. (DanıŐman: Prof. Dr. Demet Ulusoy, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2008).

Giriş

Elcilik davranışı ve aile kurumu, sosyolojinin bir bilim olarak ortaya çıktığı 19. yüzyıldan itibaren sosyal bilimcilerin üzerinde kuramsal ve uygulamalı araştırmalar yürüttüğü iki önemli değişkendir. Bu değişkenlerden birincisi olan elciliğin sosyolojinin gündemine girmesi klasik sosyologlarla başlamaktadır. Gerçekten de Batı Avrupa'da sosyolojinin kurucuları olarak kabul edilen Durkheim (1992), Comte (2001), Simmel (1999) ve Tönnies (1955)'in kuramsal değerlendirmelerinde elcilik önemli bir yer tutar. Buna ek olarak söyleyebiliriz ki, elcilik davranışı Durkheim, Comte, Simmel ve Tönnies'in sosyolojik yaklaşımlarındaki temel değişkenlerden birisi olmuştur. Konuya işlevsel bir bakış açısıyla bakıldığında, sosyolojinin ortaya çıkmasındaki en belirgin etken, Kıta Avrupası ve özellikle Batı Avrupa'da 17. yüzyıldan sonra hızlanan ve 18. yüzyılda Fransız Devrimiyle doruğuna ulaşan hızlı toplumsal değişim sürecidir. Hızlı nüfus artışı, işbölümü ve kentleşme sonucunda kadının iş yaşamına katılması, geniş aile tipinin çekirdek aileye dönüşmesi modernleşme sürecinin en belirgin yapıtaşlarıdır. Aydınlanma hareketleri ve genel olarak modernleşme sürecinin yarattığı bu hızlı toplumsal değişim süreci, kaçınılmaz olarak sosyal değerlerde ve insan ilişkilerinde hızlı bir değişimin yaşanmasına neden olmuştur. Bu noktada Durkheim, Comte, Simmel ve Tönnies'in elcilik davranışını ortak bir değişken olarak ele almaları kolaylıkla anlaşılabilir. Zira hızlı toplumsal değişim süreci ve modernleşme bir yandan geleneksel cemaat duygularını ve yardımlaşma ilişkilerini resmî, dolaylı ve bireyci ilişkilere dönüştürürken; diğer taraftan insanların birbirleriyle olan birleştirici bağlarını korumaları, ülkelerin siyasal birliklerini oluşturmaları ve ulus devlet yapılarına geçmeleri yaşamsal bir zorunluluk durumuna gelmiştir. Elcilik davranışının sosyolojinin gündemine gelmesi, bu ikilemin zorunlu bir sonucudur. Bu noktada nüfusun hızlı artışı, rekabete dayalı yeni ekonomik sistem, iş bölümü ve kentleşme hiç kuşkusuz olarak bireylerin temel çıkarlarını farklılaştıracaktır. Buna karşın sosyo-ekonomik yapıdaki değişimlerin kısa dönemde toplumsal birliğe ve daha sonra uluslaşma sürecine olumsuz etkilerinin önlenmesi gerekmektedir. Bu anlamda elcilik, Comte, Simmel, Durkheim ve Tönnies'e göre modernleşmenin yarattığı hızlı toplumsal değişim sürecinde insanları birleştiren ve toplumsal çözülmeyi önleyen sosyal bir değer niteliği taşımaktadır.

Diğer taraftan elcilik konusunun kuramsal olarak tartışılması hiçbir zaman klasik sosyologlarla başlayıp biten bir süreç olmamıştır. Elcilik, sosyolojinin gündemindeki yerini 20 ve 21. yüzyıllarda da sürdürmüştür. Buna karşın çağdaş sosyolojideki kuramsal yaklaşımlar, elcilik konusundaki tartışma

alanlarına yeni bir boyut kazandırmışlardır. Bunlar arasında özellikle Jeffrey Alexander, Peter Berger ve Anthony Giddens gibi çağdaş sosyologların yaklaşımları, araştırmamızın konusu açısından ilgi çekicidir. Örnek olarak Alexander'a göre 21. yüzyılda elcilik davranışı toplum yaşamı için taşıdığı önemi sürdürecektir. Çünkü Alexander'a göre dayanışma, toplum içinde bireysel egoizmi sınırlayarak bireyleri bir toplum bağı altında toplar ve bireyler arasında karşılıklı kopmaz bağlar kurar (Alexander, 1998, s. 317). Alexander'ın kuramsal değerlendirmelerine ek olarak Berger'in "birbirinden kopuk atomlar" ve Giddens'in "uygar ilgisizlik" olarak ifade ettikleri kavramlar sosyal izolasyonu anlatmaktadır (Berger, 1993; Giddens, 1990). Başka bir deyişle söylenecek olursa, klasik sosyologların yaklaşımlarına bir katkı olarak, çağdaş sosyologlara göre toplumda elcilik davranışının giderek önem yitirmesi eğer toplumsal bir çözülmeye neden oluyorsa, bunun en önemli nedeni sosyal izolasyon olacaktır. Eş deyişle modern toplumda insan ilişkilerinin duygusal ve yüz yüze ilişkilerin giderek azalması, ikincil ilişkilere dönmesi çok açık ve tartışmaya yer bırakmayacak bir sonuçtur.

Burada dikkat edilmesi gereken nokta, gelişen iş bölümü ve rekabet düzlemi karşısında modern toplumun bireyleri arasındaki ilişkilerde onarılamayacak kopuklukların yaşanması sorunudur. İş bölümü ve rekabet gelişen üretim ilişkilerinin getirdiği toplumsal bir düzendir. Durkheim'in (1992) da belirttiği gibi, yeni düzen yeni dayanışma ilişkilerini de beraberinde getirecektir. Ancak burada en önemli sorun, bireyci ilişkilerin sosyal izolasyona neden olabilmesidir. Zira Giddens'a göre 21. yüzyılda öyle bir dönem yaşanmaktadır ki, bireyler artık caddede yürürken ilerde bir tanıdıklarını görseler bile selamlaşmaktan çekinmekte, tanıdıklarıyla karşılaşmamak için mümkünse karşı kaldırıma geçmeye çalışmaktadırlar (Giddens, 2004, s. 91) Berger'e göre bu durum sosyolojide yeni tartışma alanları açmaktadır. Çünkü herkesin toplumsal yardımseverlik duygularından uzaklaşarak sadece kendi bireysel çıkarına odaklanıp çevreden izole olduğu toplumlarda kendi başına hareket eden atomların düzensizliği görülmektedir. Böylesine bir düzensizliğin sonu ise toplumsal çözülmüzdür (Berger, 1993).

Kısacası klasik sosyologlar elciliği 19. yüzyılın hızlı toplumsal değişim sürecinde toplumsal bütünleşmenin korunması ve sürdürülmesi için önemli bir değişken olarak görürlerken, çağdaş kuramcılar bu tartışmalara sosyal izolasyon değişkenini katmakta, bencilliğin toplumsal bir çözülmeye neden olmasının en önemli nedeni olarak, toplumun bireyleri arasında sosyal izolasyona yol açmasını göstermektedirler.

Öte yandan, 20. yüzyılda toplumun bütünlüğü açısından elcilik davranışına yönelik kuramsal değerlendirmelere yapılan en kapsamlı katkılardan birisi de yapısal fonksiyonalist sistem yaklaşımı olmuştur. 20. yüzyılın ortalarında evrensel bir yaklaşım olarak belirginleşen yapısal

fonksiyonalist kuram, 19. yüzyıldan beri önemini sürdürmektedir. Şöyle ki, Parsons (1959) ve Ogburn (1955) gibi fonksiyonalist kuramcılar toplumu her şeyden önce bütün olarak görmüş ve onu parçaları birbiriyle bağlantılı olan bir sistem olarak incelemişlerdir. Bu anlamda konuya yaklaşıldığında, sistemin bir parçası, kendisine bağlı olan diğer sistem ve parçalardan bağımsız olarak incelenemez. Bu kapsam dâhilinde modernleşme sürecinin getirdiği kentleşme, rekabet ve geniş çaplı iş bölümü toplumda elcilik davranışının azalmasına neden olabiliyorsa; bunun nedeni toplumun bazı parçalarının fonksiyonlarındaki değişimde aranmalıdır.

Konuya bu açıyla yaklaşıldığında, aile kurumunun yapısal ve fonksiyonel yönlerinin araştırmamızın konusu dâhiline girmesi, yapısal-fonksiyonalist yaklaşım temelinde gerçekleşmektedir. Çünkü yapısal fonksiyonalist kuram çerçevesinde değerlendirebileceğimiz aile ve rol kuramları, bireyin toplumsal kişiliğinin gelişiminde aile içindeki sosyalleşme sürecine belirleyici noktada önem vermektedir. Başka bir deyişle söylenecek olursa yapısal fonksiyonalist kuram çerçevesinde konuya yaklaşıldığında, eğer toplumda elcilik davranışının azalması açıklanacaksa, bu durum toplumun başka bir parçasının fonksiyonlarındaki değişimle açıklanmalıdır. Gerçekten de, İkinci Dünya Savaşından sonra Ogburn ve Parsons tarafından başlatılan ve 21. yüzyılda devam eden aile araştırmaları, aile kurumunun yapısında ve bazı temel fonksiyonlarında değişimler görüldüğünü kanıtlamaktadır.

Diğer yandan toplumdaki elcilik davranışının açıklanmasında aile kurumunun ve sosyalleşme mekanizmalarının bir alt sistem olarak ele alınması, sosyal psikolojik kuramsal yaklaşımların da ele alınmasını gerektirmektedir. Bu konuyla ilgili olarak söylenebilir ki, elcilik davranışının açıklanmasında yapısal-fonksiyonalist yaklaşım ve sosyal psikolojik yaklaşımlar yöntem olarak birbirine oldukça yakın bir çizgi izlemektedirler. Örnek olarak belirtilebilirse Sullivan (2000), Horney (1996) ve Baundra (1971) gibi psikologlar genel olarak sosyalleşme süreci dâhilindeki bir çocuğun elcil davranış özelliklerinin aile kurumunun fonksiyonlarıyla önemli ölçüde ilişkili olduğunu ifade etmekte, bu yönüyle Parsons ve Ogburn gibi yapısal-fonksiyonalist kuramcılarının sistem yaklaşımına paralel doğrultuda bir bakış açısı sunmaktadırlar. Buna ek olarak 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra ebeveyn-çocuk ilişkilerine özel olarak yoğunlaşan Diana Baumrind (1968) bireyin toplumsal kişilik özelliklerinin sosyalleşme sürecinde ebeveyniyle olan ilişkilerine bağlı olarak biçimlendiğini vurgulamaktadır.

Konumuzu ortaya konulan kuramsal çerçeve bağlamında toparlamak gerekirse, 19. yüzyıldaki klasik sosyologlar tarafından ifade edildiği biçimiyle kentleşme sürecinde bireyler arasındaki elcil davranış özellikleri, toplumsal bütünlüğün korunmasında büyük önem taşımaktadır. Bununla birlikte araştırmamız yapısal-fonksiyonalist bir bakış açısıyla konuya yaklaşmakta,

elciliği aile kurumunun değişen fonksiyonları kapsamında ele almakta bu anlamda ebeveyn-çocuk ilişkileri kapsamında Aile Kontrol Düzeyi'nin bireyin elcilik davranışıyla bir ilişkisinin olup olmadığını sorgulamaktadır.

Bu genel çerçeve içerisinde araştırmamız dört bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde araştırmanın konusu, amacı ve yöntemi hakkında ayrıntılı olarak bilgi verilmektedir. Araştırmanın ikinci bölümünde, toplanan verilerin öncelikli olarak incelenmesine yer verilmiştir. Araştırmanın üçüncü bölümü, birinci bölümde açıklanan temel hipotezimizin sınanmasını içermektedir.

Bütün bunlardan sonra, araştırmanın dördüncü bölümü olan sonuç ve değerlendirme bölümünde, araştırma süresince elde edilen bütün veriler toplu olarak ele alınmış ve temel hipotezimiz bağlamında genel bir sonuca varılmaya çalışılmıştır.

1. Araştırmanın Konusu

Özellikle 18. yüzyılın en başından itibaren bütün insanlığı evrensel bir fenomen olarak etkilemeye başlayan modernleşme süreci, toplumsal anlamda oldukça geniş boyutlu değişimlere neden olmuştur. Bu değişimler öncelikle Talcott Parsons tarafından “kurumların yapısal farklılaşması” biçiminde; daha sonra Alex İnkeles tarafından “endüstri sektörünün hızla gelişmesi, sanayileşme ve kentleşme” olarak da açıklanmıştır (Parsons, 1959, s. 23 ; İnkeles, 1998, ss.76-82). Modernleşme sürecinin etkisi altına öncelikli olarak giren temel yapı taşları arasında ise toplumsal kurumlar görülmektedir. Zira sosyolojinin bilimsel bir disiplin olarak ortaya çıktığı 19. yüzyıldan başlayarak özellikle yapısal-fonksiyonalist kuramcılar tarafından işlenen başlıca konu, toplumsal kurumların modernleşme sürecinden hangi boyutlarda etkilendikleri olmuştur. Bu anlamda, toplumun en temel yapı taşı olarak kabul edilen aile kurumunun yapısal ve işlevsel olarak modernleşme sürecinden aldığı etkilerin araştırılması büyük önem taşımaktadır. Çünkü bireyin sosyalleştirilerek toplumsal bir kişilik edinmesi başta olmak üzere; aile kurumunun, bir toplum için üstlendiği önemli fonksiyonlar bulunmaktadır.

Nitekim Batı Avrupa toplumlarında modernleşme sürecinin başına tesadüf eden süre zarfında aşırı bireyci eğilimlerin güçlenmesi, dayanışma ve yardımseverlik gibi değerlerin önem kaybetmeye başlaması aile kurumunda yapısal ve işlevsel değişimlerin belirmeye başlamasıyla aynı dönemlere denk gelmektedir. Yardımseverlik ve dayanışma gibi değerlerin ise bir toplumun bütünlüğü için taşıdığı önem klasik ve çağdaş sosyologlar tarafından üzerinde önemle durulan bir konudur. Bu durum, aile ve modernleşme sürecinin etkileşimini içine alan güncel bir konuyu çağdaş sosyolojinin gündemine sokmuştur. Bu anlamda bizim araştırmamızın konusu, aile kurumunun işlevsel olarak modernleşme sürecinden nasıl etkilendiği ve bunu modern çağın yeni bireyine nasıl yansıttığı olacaktır.

2. Araştırmanın Amacı

Hiç kuşkusuz modernizmin yarattığı toplumsal sonuçlardan bencilliği ve sosyal izolasyonu bir sosyal sorun olarak görmek ve incelemeyi bu noktada bırakmak, konunun belirleyici sebeplerinin incelenmesi açısından yeterli olmayacaktır. Modernizmin sonuçlarına sosyolojik bir bakış açısıyla yaklaşmak, konunun bütün boyutlarını neden-sonuç ilişkileri içinde araştırmakla mümkün olabilir. Örnek olarak toplumsal değerlerdeki değişimi açıklarken aile kurumunun yapısal ve işlevsel değişimlerine değinmek güvenilir bir yaklaşım olarak görülebilir. Çünkü yapısal-fonksiyonalist yaklaşımı başlangıç noktası olarak kabul eden Parsons (1959) ve Ogburn (1955) tarafından çok net olarak belirtildiği gibi aile kurumunun toplumun temel yapı taşı olarak bilinmesinin en belirgin nedeni, bireyi topluma hazırlamak gibi önem taşıyan bir temel sosyalleştirme işlevi yürütüyor olmasıdır. Eş deyişle, toplumu oluşturan bireylerin ebeveynleriyle olan ilişkileri, yetişme tarzları ve yetiştikleri ortam genel toplumsal kişiliklerinin oluşmasına önemli etkilerde bulunmaktadır.

Bu anlamda araştırmamızın amacı, elcilik ve bencillik gibi iki önemli toplumsal değer varlığını aile kurumuyla ilişkisini kurarak açıklamaktır. Elcilik ve bencilliğin varlığını çok nedenli kabul etmek çağdaş sosyolojik yaklaşımların tartışmasız bir yöntemidir. Bizim araştırmamızda ise çok nedenlilik ilkesi kabul edilmekle birlikte, bu nedenlerden aile kurumu olarak sadece birisini ele almak konunun sınırlandırılması açısından zorunlu görülmüştür.

3. Araştırmanın Hipotezi

Araştırmanın hipotezleri kavramsal çerçeve içinde belirtilen değişkenlere bağlı kalınarak bir temel başlık kapsamında ele alınmıştır. Bu bağlamda hipotezimiz, aile içinde ebeveynlerin çocuğa yönelik kontrol düzeyleri ve çocuğun elcilik davranışı, konusuna yönelik olarak oluşturulmuştur. Bu hipotezimiz “Ebeveynin gence yönelik kontrol düzeyi yükseldikçe, gencin elcilik davranışı yükselir.” biçiminde formüle edilmiştir.

4. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Ankara’da bulunan devlet üniversitelerinden üçünü oluşturan Ankara Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi ve Gazi Üniversitelerinin Eğitim Fakültelerinde okuyan bütün lisans öğrencileri bu araştırmanın evrenini teşkil etmektedir. Çalışmanın örneklemini ise Ankara, Gazi ve Hacettepe Üniversitelerinin Eğitim Fakültelerinden katılım gösteren 886 lisans öğrencisi oluşturmaktadır. Katılımcılar 1, 2, 3 ve 4. sınıflarda öğrenim gören bütün lisans öğrencilerden tesadüfi yollarla seçilmiştir. Katılımcıların öğrenci oldukları okullara göre dağılımı Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Üniversite Öğrencilerinin Okullara Göre Dağılımı

Okul	Frekans	Yüzde
Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi	93	10,50
Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi	210	23,70
Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi	583	65,80
Toplam	886	100

5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışmanın bulguları Ankara ilinde bulunan Ankara Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi ve Gazi Üniversitelerine bağlı olan Eğitim Fakültesinin lisans öğrencilerini sürdüren öğrencileri ile sınırlıdır.

6. Araştırmanın Sayıtları

Katılımcıların veri toplama aracındaki maddelere içtenlikle ve doğru cevap verdikleri düşünülmektedir.

7. Yöntem

Araştırmanın hipotezinin incelenmesi için veriler üzerinde hipotezin doğasına ve toplanan veriye en uygun yöntemler olarak Spearman sıra farkları korelasyonu ve Lojistik regresyon yöntemleri uygulanmıştır. Çünkü diğer bir yöntem olan Pearson korelasyon katsayısının normal dağılım sayıtları vardır. Oysa araştırmamızda kullandığımız değişkenlerden bazıları normal dağılım sayıtlısını sağlamamaktadır. Normallik sayıtlısının sağlanamadığı durumlarda parametrik olmayan bir yöntem olan Spearman sıra farkları korelasyon yönteminin kullanılması önerilmektedir. Diğer taraftan, veriler doğrusal çoklu regresyonun normallik ve eş varyanslılık sayıtlılarını sağlamadığı için parametrik olmayan bir yöntem olan lojistik regresyon yöntemine başvurulmuştur. İstatistiksel analizlerin gerçekleştirilmesinde ise SPSS programı kullanılmıştır.

8. Kullanılan Ölçme Aracının Güvenirlik ve Geçerlik Bulguları

Bu bölümde, araştırmanın hipotezinde yer alan aile kontrol düzeyi elcilik değişkenlerinin nasıl ölçüldüğü ve ölçme sonuçlarının güvenirlilik ve geçerliklerine yer verilecektir. Araştırmanın veri toplama aşamasında katılımcılara aile kontrol düzeyi ve elcilik ölçeklerini içeren kapsamlı bir veri toplama aracı sunulmuş ve ölçülmesi düşünülen değişkene dair veriler toplanmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama aracı ile ölçülen değişkenlerimiz aşağıda belirtilmiştir.

8.1. Aile Kontrol Düzeyi (Parental Monitoring)

Araştırmada kullanılan Aile Kontrol Düzeyi ölçeği Small ve Kerns (1993) tarafından üniversite öğrencilerine yönelik olarak geliştirilmiştir. Ebeveynin gence yönelik kontrol düzeyi 6 maddelik bir ölçek ile ölçülmüştür. Madde analizi sonuçları Tablo 2’de sunulmuştur. Madde analizinde maddelerin ortalama puanları, standart sapmaları ve madde ayırıcılık güçleri verilmiştir. Ölçme sonuçlarının güvenilirliğinin incelenmesi için alfa katsayısı hesaplanmıştır. Alfa katsayısı 0,77 olarak hesaplanmış ve ölçme sonuçlarının yeterli ölçüde güvenilirlik sağladığı görülmüştür.

Tablo 2. Aile Kontrol Düzeyi Ölçeği Madde Analizi Sonuçları

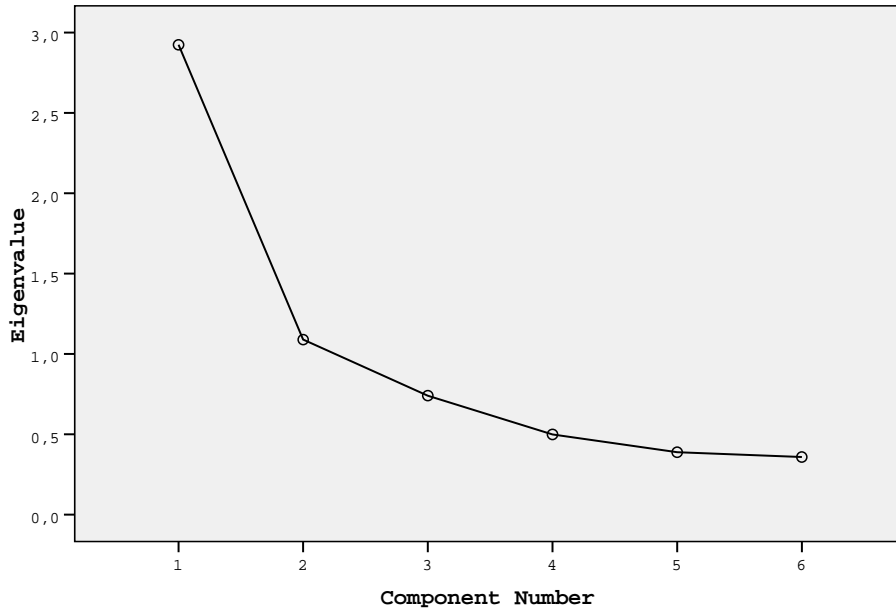
Maddeler	Ortalama	Standart Sapma	Ayırıcılık
Ailem Okul Sonrası Nerede Olduğumu Bilirdi	4,24	0,93	0,60
Eve Geç Geldiğimde, Ailemin Nedenini Öğrenmek İçin Sorgulayacaklarımı Bilirdim	3,71	1,26	0,35
Evden Çıkmadan, Kiminle Birlikte Olacağımı Aileme Söyledim	4,04	1,08	0,68
Gece Dışarı Çıktığımda, Ebeveynlerim Nerede Olduğumu Bilirlerdi	4,47	0,92	0,55
Ebeveynlerim, Arkadaşlarımın Pek Çoğunu Tanırlardı	4,19	0,94	0,57
Ebeveynlerim, Arkadaşlarımın Ebeveynlerini Tanırlardı	3,09	1,06	0,42

Kontrol düzeyine dair ölçme sonuçlarının geçerlik incelemesi için ise temel bileşenler analizine başvurulmuştur. Yapılan analiz sonucunda ilk bileşenin özdeğeri 2,92 açıkladığı varyans oranı ise % 48,73 olarak hesaplanmıştır. İkinci bileşenin özdeğerinin 1,09 olması ise ölçme sonuçlarının altında bir boyut olduğu sonucuna ulaştırmıştır. Bulunan özdeğerler Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Aile Kontrol Düzeyi Ölçeği Temel Bileşenler Analizi

Bileşen	Özdeğer	Açıklanan Varyans Yüzdesi
1	2,92	48,73
2	1,09	18,15
3	0,74	12,34
4	0,50	8,32
5	0,39	6,47
6	0,36	5,98

Temel bileşenler analizi sonucunda elde edilen yamaç eğim grafiği Şekil 1'de verilmiştir. Yamaç eğim grafiğine bakıldığında da ölçme sonuçlarının bir boyut teşkil ettiği görülmektedir.

Scree Plot**Şekil 1:** Aile Kontrol Düzeyi Ölçeği Yamaç Eğim Grafiği

Temel bileşenler analizi sonuçlarına göre maddelerin faktör yükleri Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Aile Kontrol Düzeyi Ölçeği Madde Faktör Analizi

Maddeler	Faktör Yüğü
Ailem Okul Sonrası Nerede Olduğumu Bilirdi	0,76
Eve Geç Geldiğimde, Ailemin Nedenini Öğrenmek İçin Sorgulayacaklarımı Bilirdim	0,50
Evden Çıkmadan, Kiminle Birlikte Olacağımı Aileme Söyledim	0,82
Gece Dışarı Çıktığımda, Ebeveynlerim Nerede Olduğumu Bilirlerdi	0,72
Ebeveynlerim, Arkadaşlarımın Pek Çoğunu Tanırlardı	0,73
Ebeveynlerim, Arkadaşlarımın Ebeveynlerini Tanırlardı	0,60

Diğer taraftan, Aile kontrol düzeyi değişkeninin betimsel bulguları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Aile Kontrol Düzeyi Değişkeninin Betimsel Bulguları

Minimum Puan	Maksimum Puan	Ortalama	Standart Sapma
6	30	23,74	4,24

Sonuç olarak, temel bileşenler analizi ve güvenilirlik analizi sonuçlarına bakıldığında, ebeveyn kontrol düzeyinin güvenilir ve geçerli bir biçimde ölçüldüğü söylenebilir.

8.2. Elcilik

Elcilik ölçeği, ilk olarak Carlo ve Randall (2002) tarafından üniversite öğrencileri için 23 madde olarak geliştirilen Olumlu Sosyal Davranış Eğilimi Ölçeği'nin içinde bulunan 5 maddelik alt ölçekten oluşmaktadır. Bu ölçek daha sonra Kumru, Carlo ve Edwards (2004) tarafından Türkiye'de ergenlik döneminin ortasında bulunan gençlere uyarlanmış ve Cronbach Alfa katsayısı 0,60 olarak hesaplanmıştır. Aynı şekilde ölçeğin iç tutarlılığı Kumru (2004) tarafından .55 olarak hesaplanmıştır.

Ölçek maddeleri ters maddeler olarak hazırlanmıştır. Madde analizi sonuçları Tablo 6'da sunulmuştur. Madde analizinde maddelerin ortalama puanları, standart sapmaları ve madde ayırıcılık güçleri verilmiştir. Ölçme sonuçlarının güvenilirliğinin incelenmesi için alfa katsayısı hesaplanmıştır. Alfa katsayısı 0,60 olarak hesaplanmış ve ölçme sonuçlarının yeterli ölçüde güvenilirlik sağladığı görülmüştür. Görüldüğü gibi bu sonuçlar, ölçek hakkında Kumru (2004) tarafından ulaşılan sonuçlara da paralellik göstermektedir.

Tablo 6. Elcilik Ölçeği Madde Analizi Sonuçları

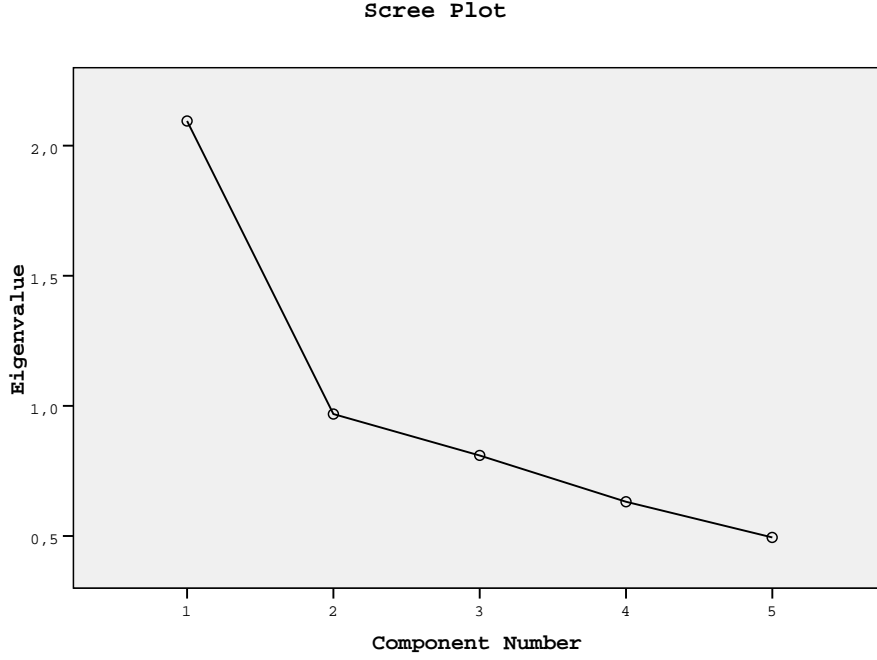
Maddeler	Ortalama	Standart Sapma	Ayırıcılık
Bence Başkalarına Yardım Etmenin En İyi Tarafı, Çevremde İyi Biri Olarak Tanınmamı Sağlamasıdır	3,56	0,80	0,41
Para ve Mal Bağışı Yapanlara Vergi İndirimi Uygulanırsa Bağışların Artacağına İnanırım	2,36	1,17	0,13
Hayırseverliğe Harcadığım Zaman ve Emek İçin Daha Fazla Hatırlanmam Gerektiğine İnanıyorum	3,19	0,98	0,49
Hayırsever Olmanın En İyi Yanlarından Birisi Toplumda Saygınlığımı Arttırmasıdır	3,30	0,96	0,36
Eğer Birilerine Yardım Edersem Gelecekte Onlar da Bana Yardım Etmeliler Diye Düşünürüm	3,15	1,04	0,47

Elcilik değişkenine dair ölçme sonuçlarının geçerlik incelemesi için ise temel bileşenler analizine başvurulmuştur. Yapılan analiz sonucunda ilk bileşenin özdeğeri 2,09 açıkladığı varyans oranı ise % 41,90 olarak hesaplanmıştır. İkinci bileşenin özdeğerininin 0,97 olması ise ölçme sonuçlarının altında bir boyut olduğu sonucuna ulaştırmıştır. Bulunan özdeğerler Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Elcilik Ölçeği Temel Bileşenler Analizi

Bileşenler	Toplam	Açıklanan Varyans Yüzdesi
1	2,09	41,90
2	0,97	19,38
3	0,81	16,20
4	0,63	12,63
5	0,49	9,89

Temel bileşenler analizi sonucunda elde edilen yamaç eğim grafiği Şekil 2’de verilmiştir. Yamaç eğim grafiğine bakıldığında da ölçme sonuçlarının bir boyut teşkil ettiği görülmektedir.

Şekil 2: Elcilik Ölçeği Yamaç Eğim Grafiği

Temel bileşenler analizi sonuçlarına göre maddelerin faktör yükleri Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Elcilik Ölçeği Madde Faktör Analizi

Maddeler	Faktör Yükü
Bence Başkalarına Yardım Etmenin En İyi Tarafı, Çevremde İyi Biri Olarak Tanınmamı Sağlamasıdır	0,69
Para ve Mal Bağışı Yapanlara Vergi İndirimi Uygulanırsa Bağışların Artacağına İnanırım	0,25
Hayırseverliğe Harcadığım Zaman ve Emek İçin Daha Fazla Hatırlanmam Gerektiğine İnanıyorum	0,75
Hayırsever Olmanın En İyi Yanlarından Birisi Toplumda Saygınlığımı Arttırmasıdır	0,78
Eğer Birilerine Yardım Edersem Gelecekte Onlar da Bana Yardım Etmeliler Diye Düşünürüm	0,62

Temel bileşenler analizi ve güvenilirlik analizi sonuçlarına bakıldığında, elcilik değişkeninin güvenilir ve geçerli bir biçimde ölçüldüğü söylenebilir.

9. Bulgular

Bu bölümde araştırmanın yöntem bölümünde “Ebeveynin gence yönelik kontrol düzeyi yükseldikçe, gencin elcilik davranışı yükselir.” biçiminde belirtilen araştırma hipotezine ilişkin elde edilen bulgulara yer verilecektir.

Deneklerin Aile Kontrol Düzeyi ölçeğinin ilk maddesine verdikleri yanıtlar Tablo 9’da gösterilmektedir.

Tablo 9: Ailesinin Okul Sonrası Çocuğun Nerede Olduğunu Bilme Durumu

		Tercih	Yüzdeler Değer
Seçenekler	Hiç	15	1,7
	Nadiren	41	4,6
	Ara sıra	85	9,6
	Sıkça	318	35,9
	Çok sık	427	48,2
	Toplam	886	100,0

Tablo 9’da görüldüğü gibi soruya cevap veren 886 üniversite öğrencisinin %48,2’sini oluşturan 427’si, yetişme çağlarında ailelerinin okul sonrası nerede olduğunu bildiklerini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte toplam sayının ancak %1,7’sini oluşturan 15 katılımcı ailesinin okul sonrasında nerede olduğunu bilmediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca “Hiç” seçeneğinden “çok sık” yanıtına doğru yapılan seçimlerin giderek arttığı görülmektedir. Alınan bu sonuçlar, modernleşme sürecini yaşayan ülkemizde ebeveynlerin çocuklarının okul sonrası nerede olmalarına ilişkin bilgi sahibi olmayı istediklerini göstermektedir. Diğer yandan katılımcıların, yetişme çağlarında eve geç geldiklerinde, ebeveynleri tarafından neden geç kaldıklarına ilişkin sorularla karşılaşacaklarını bilme durumlarıyla ilgili yanıtlar Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. Eve Geç Geldiğinde, Ailesinin Nedenini Öğrenmek İçin Sorgulayacaklarını Bilme Durumu

		Tercih	Yüzdeler Değer
Seçenekler	Hiç	65	7,3
	Nadiren	105	11,9
	Ara sıra	160	18,1
	Sıkça	246	27,8
	Çok sık	310	35,0
	Toplam	886	100,0

Yukarıdaki tablodan, katılımcıların yetişme çağlarında ebeveynleri tarafından merak edildikleri ve ev dışında kontrol edildikleri sonucu çıkmaktadır. Öyle ki; soruya yanıt veren 310 katılımcı, eve geç geldiği zaman ailesi tarafından merak edildiğini ve bu yüzden geç gelmesinin nedenini öğrenmek isteyeceklerini düşündüğünü belirtmiştir. Bu sayı, soruya yanıt verenlerin içinde %35’lik bir oranı meydana getirmektedir. Bu sayıya %27,8’lik oranı oluşturan, “sorgulanacağını sıkça düşünen” katılımcılar eklendiğinde toplam oran %62,8 olarak dikkat çekici bir orana yükselmektedir. Ayrıca Tablo 9’a benzer bir biçimde, hiçbir şekilde sorgulanmayacağını düşünen gençlerin oranı soruya yanıt verenlerin içinde %7,3’ü oluşturmaktadır. Dolayısıyla ebeveynlerin çocuklarını eve geldiklerinde merak ettikleri, onları izledikleri söylenebilir. Tablo 11’de ise katılımcıların yetişme çağlarında evden çıkmadan kiminle birlikte olacakları konusunda ailelerini bilgilendirme eğilimlerine ilişkin yanıtlar gösterilmektedir.

Tablo 11. Evden Çıkmadan Önce Kiminle Birlikte Olacağını Ebeveynlerine Söyleme Durumu

		Tercih	Yüzdelerik Değer
Seçenekler	Hiç	24	2,7
	Nadiren	75	8,5
	Ara sıra	125	14,1
	Sıkça	276	31,2
	Çok sık	386	43,6
	Toplam	886	100,0

Aile Kontrol Düzeyi Ölçeğinin bu maddesi, bize bu üç üniversite gençlerinin ailelerinin çocuklarına yönelik ilgileri hakkında güçlü fikirler vermiştir. Örnek olarak Tablo 11’de görüldüğü gibi, soruya yanıt veren 886 katılımcı içinde “evden çıkmadan kiminle birlikte olacaklarını” ailelerine “çok sık” söyleyen katılımcı sayısı 386, oranı ise 43,6’dır. Bu oran, “sıkça” söyleyen %31,2 eklendiğinde %74,8’e çıkmaktadır. Sonuç olarak araştırmaya katılan üniversite gençlerinin oldukça önemli bir bölümünün “evden çıkmadan önce kiminle birlikte olacaklarını” ailelerine söyleme gereğini duyduklarını söyleyebiliyoruz. Paralel sonuçların aşağıda ayrıntılarıyla gösterilen Tablo 12’de sürdüğü görülebilir.

Tablo 12. Gece Dışarı Çıktıklarında, Ebeveynlerinin Nerede Olduklarını Bilme Durumu

		Tercih	Yüzdelerik Değer
Seçenekler	Hiç	22	2,5
	Nadiren	23	2,6
	Ara sıra	66	7,4
	Sıkça	183	20,7
	Çok sık	592	66,8
	Toplam	886	100,0

Tablo 12’de görüldüğü gibi, deneklerin %66,8’i “gece dışarı çıktıklarında ebeveynlerinin nerede olduğunu bildiklerini” ifade etmişlerdir. Dikkat edilirse, ulaşılan bu oran Tablo 9, Tablo 10 ve Tablo 11’de gösterilen “çok sık” oranlarını oldukça geçmiştir. Alınan bu sonuçların oldukça ilgi çekici olduğu söylenebilir. Çünkü bu sonuçlar, araştırma kapsamına giren yetişme çağında bulunan bir gencin ailesi için çocuklarının “gece dışarı çıkma” durumunun, “okul sonrası nerede olduğundan”, “eve geç gelme nedeninden” ve “evden çıkmadan önce kiminle birlikte olacağından” daha önemli olduğunu göstermektedir. Ebeveynlerin çocuklarının arkadaşlarını tanıma durumu Tablo 13’te verilmiştir.

Tablo 13. Ebeveynlerin, Çocuklarının Arkadaşlarını Tanıma Durumu

		Tercih	Yüzdelik Değer
Seçenekler	Hiç	10	1,1
	Nadiren	51	5,8
	Ara sıra	110	12,4
	Sıkça	308	34,8
	Çok Sık	407	45,9
	Toplam	886	100,0

Tablo 13’te görülen sonuçlara göre, ölçeğin bu maddesine yanıt veren 886 öğrenciden %45,9’u oluşturan 407’si, arkadaşlarının, ebeveynleri tarafından “çok sık” olarak tanındığını ifade etmişlerdir. Bununla birlikte arkadaşlarının, ebeveynleri tarafından “hiç” tanınmadığını belirten katılımcıların sayısı 10, oluşturduğu oran ise sadece %1,1’dir. Ulaşılan sonuçlar, araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin ebeveynlerinin önemli bir çoğunlukla çocuklarının arkadaşları hakkında bilgi sahibi olduklarını göstermiştir. Ölçeğin son maddesi olan “ebeveynlerin, çocuklarının arkadaşlarının ebeveynlerini tanıma durumunu” gösteren sonuçlar ise Tablo 14’te gösterilmiştir.

Tablo 14. Ebeveynlerin, Çocuklarının Arkadaşlarının Ebeveynlerini Tanıma Durumu

		Tercih	Yüzdelerik değer
Seçenekler	Hiç	41	4,6
	Nadiren	229	25,8
	Ara sıra	327	36,9
	Sıkça	185	20,9
	Çok sık	104	11,7
	Toplam	886	100,0

Yukarıda görüldüğü gibi ebeveynlerinin, arkadaşlarının ebeveynlerini “çok sık” olarak tanıdığını belirten üniversite öğrencilerinin sayısı 104’tür. Bu sayının oluşturduğu oran ise %11,7’de kalmıştır. Bu konuda “çok sık” seçeneğini işaretleyen denek sayısının, ölçeğin ilk beş maddesindeki “çok sık” seçeneğini işaretleyenlere göre önemli bir düşüş gösterdiği ortaya çıkmaktadır. Bütün bunlara karşın ebeveynlerinin, arkadaşlarının ebeveynlerini hiç tanımadığını ifade eden deneklerin sayısı 41, oluşturdukları oran ise %4,6’dır. Bu oran, soruya yanıt verenlerin içinde yine en az işaretlenen seçenektir. Ölçeğin bütün maddelerinden elde edilen sonuçlara göre, araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerinin çocuklarına yönelik kontrol düzeylerinin yüksek boyutlarda olduğu yolunda bir değerlendirme yapılabilir.

Bununla birlikte öğrencilerin, araştırmamızın diğer temel değişkeni olan elcilik ölçeğine verdikleri yanıtlar aşağıda gösterilmektedir. Elcilik ölçeğinin birinci maddesine verilen yanıtların oluşturduğu dağılım, Tablo 15’te verilmektedir.

Tablo 15. Bence başkalarına yardım etmenin en iyi tarafı, çevremde iyi biri olarak tanınmamı sağlamasıdır

		Tercih	Yüzdellik Değer
Seçenekler	Beni hiç tanımlamıyor	598	67,5
	Beni biraz tanımlıyor	143	16,1
	Beni bir ölçüde tanımlıyor	81	9,1
	Beni iyi tanımlıyor	41	4,6
	Beni çok iyi tanımlıyor	23	2,6
	Toplam	886	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin %67,5'ini oluşturan önemli bir çoğunluğu, elcilik ölçeğinin ilk maddesi olan “Bence başkalarına yardım etmenin en iyi tarafı, çevremde iyi biri olarak tanınmamı sağlamasıdır.” biçiminde oluşturulmuş ve karşılıklılık gözetilen bir yardım anlayışını yansıtan maddenin kendilerini “hiç tanımlamadığını” ifade etmektedirler. Bununla birlikte, ilgili ölçek maddesinin kendilerini “çok iyi tanımladığını” belirten öğrencilerin genel toplam içinde oluşturduğu oran %2,6’dır. Elcilik ölçeğinin ikinci maddesine verilen yanıtların oluşturduğu dağılım Tablo 16’da verilmektedir.

Tablo 16. Para ve Mal Bağışı Yapanlara Vergi İndirimi Uygulanırsa Bağışların Artacağına İnanırım

		Tercih	Yüzdellik Değer
Seçenekler	Beni hiç tanımlamıyor	185	20,9
	Beni biraz tanımlıyor	108	12,2
	Beni bir ölçüde tanımlıyor	192	21,7
	Beni iyi tanımlıyor	211	23,8
	Beni çok iyi tanımlıyor	190	21,4
	Toplam	886	100,0

Öğrencilerin %23,8'ini oluşturan 211'inin "Para ve mal bağışı yapanlara vergi indirimi uygulanırsa bağışların artacağına inanırım." biçiminde oluşturulmuş olan ve karşılıklılık gözetilen bir yardım anlayışını yansıtan ölçek maddesinin kendilerini "iyi tanımladığını" ifade ettiği görülmektedir. Bununla birlikte ilgili ölçek maddesinin kendilerini "hiç tanımlamadığını" belirten öğrencilerin oluşturduğu oran %20,9'dur. Elcilik ölçeğinin üçüncü maddesine verilen yanıtların oluşturduğu dağılım, Tablo 17'de verilmektedir.

Tablo 17. Hayırseverliğe Harcadığım Zaman ve Emek İçin Daha Fazla Hatırlanmam Gerektiğine İnanıyorum

		Tercih	Yüzdeler Değer
Seçenekler	Beni hiç tanımlamıyor	410	46,3
	Beni biraz tanımlıyor	190	21,4
	Beni bir ölçüde tanımlıyor	141	15,9
	Beni iyi tanımlıyor	93	10,5
	Beni çok iyi tanımlıyor	52	5,9
	Toplam	886	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin önemli bir çoğunluğunu oluşturan %46,3'ünün, elcilik ölçeğinin "Hayırseverliğe harcadığım zaman ve emek için daha fazla hatırlanmam gerektiğine inanıyorum." biçiminde oluşturulmuş olan ve karşılıklılık gözetilen bir yardım anlayışını yansıtan elcilik ölçeğinin üçüncü maddesinin kendilerini "hiç tanımlamadığını" belirtmektedirler. İlgili maddenin kendilerini çok iyi tanımladığını belirten öğrencilerin oluşturduğu oran ise %5,9'dur. Ölçeğin dördüncü maddesine verilen yanıtların oluşturduğu dağılım, Tablo 18'de verilmektedir.

Tablo 18. Hayırsever Olmanın En İyi Yanlarından Birisi Toplumda Saygınlığı Arttırmadır

		Tercih	Yüzdeler Değer
Seçenekler	Beni hiç tanımlamıyor	416	47,0
	Beni biraz tanımlıyor	199	22,5
	Beni bir ölçüde tanımlıyor	144	16,3
	Beni iyi tanımlıyor	85	9,6
	Beni çok iyi tanımlıyor	42	4,7
	Toplam	886	100,0

Tablo 18’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan öğrencilerin önemli bir çoğunluğunu oluşturan % 47’sinin, elcilik ölçeğinin “Hayırsever olmanın en iyi yanlarından birisi, toplumda saygınlığı arttırmadır.” biçiminde oluşturulmuş olan ve karşılıklılık gözetilen bir yardım anlayışını yansıtan üçüncü maddesinin kendilerini “hiç tanımlamadığını” belirtmektedirler. Bu maddenin kendilerini “çok iyi tanımladığını” belirten öğrencilerin oluşturduğu oran ise %4,7’de kalmıştır. Ölçeğin beşinci ve son maddesine verilen yanıtların oluşturduğu dağılım Tablo 19’da verilmektedir.

Tablo 19. Eğer Birilerine Yardım Edersem Gelecekte Onlar da Bana Yardım Etmeliler Diye Düşünürüm

		Tercih	Yüzdeler Değer
Seçenekler	Beni hiç tanımlamıyor	476	53,7
	Beni biraz tanımlıyor	166	18,7
	Beni bir ölçüde tanımlıyor	131	14,8
	Beni iyi tanımlıyor	75	8,5
	Beni çok iyi tanımlıyor	38	4,3
	Toplam	886	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin çok büyük bir çoğunluğunu oluşturan %53,7 oranındaki kesimin “Eğer birilerine yardım edersem onlar da bana

yardım etmeliler diye düşünürüm.” biçiminde oluşturulmuş olan ve karşılıklılık gözetilen bir yardım anlayışını yansıtan ilgili ölçek maddesinin kendilerini “hiç tanımlamadığını” belirtmektedirler. Bu maddenin kendilerini çok iyi tanımladığını belirten öğrencilerin genel toplam içinde oluşturduğu oran ise %4,3'te kalmıştır.

10. Araştırma Hipotezinin Sınanması

Bu bölümde araştırma hipotezinin Spearman sıra farkları korelasyonu ve lojistik regresyon yöntemleri kullanılarak sınanmasıyla birlikte elde edilen sonuçlara yer verilmiştir.

“Ebeveynin gence yönelik kontrol düzeyi yükseldikçe, gencin elcilik davranışı yükselir.” olarak biçimlendirilmiş olan hipotezin istatistiksel olarak test edilmesi için ebeveyn kontrol düzeyi ile elcilik davranışı arasındaki Spearman sıra farkları korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Bulunan 0,16 değeri istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Dolayısıyla, Ebeveynin gence yönelik kontrol düzeyi yükseldikçe, gencin elcilik davranışının arttığı söylenebilir. Buna ek olarak Aile Kontrol Düzeyi değişkeniyle ilgili olarak belirlenen regresyon katsayısı ve anlamlılık düzeyine ilişkin veriler Tablo 20’de gösterilmektedir.

Tablo 20. Aile Kontrol Düzeyi Değişkeninin Regresyon Katsayısı ve Anlamlılık Düzeyi

Regresyon Katsayısı	Regresyon Katsayısının Standart Hatası	Wald İstatistiği	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık Düzeyi
0,05	0,02	5,35	1	0,02

Tablo 20’de görüldüğü gibi, Aile kontrol düzeyi değişkeninin anlamlılık düzeyi 0,02 olarak saptanmıştır. Ortaya çıkan bu durum, aile kontrol düzeyiyle ilgili olarak Spearman sıra farkları korelasyon katsayısı ile kanıtlanan hipotezimizi doğrulamaktadır.

11. Sonuç ve Değerlendirme

Araştırmamız, yapısal-fonksiyonalist ve sosyal psikolojik bakış açısından yola çıkarak, klasik ve çağdaş sosyologların modern toplumun önemli bir sorunu olarak gördükleri elcilik davranışının toplumsal bir alt sistem olarak değerlendirebileceğimiz aile kurumuyla olan ilişkisi üzerine odaklanmıştır.

Aile kontrol düzeyine ilişkin olarak tasarlamış olduğumuz “Ebeveynin gence yönelik kontrol düzeyi yükseldikçe, gencin elcilik davranışı yükselir.” biçimindeki hipotezin istatistiksel olarak test edilmesi için ise ebeveyn kontrol düzeyi ile elcilik davranışı arasındaki Spearman sıra farkları korelasyon

katsayısı hesaplanmış ve bulunan 0,16 değeri istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Dolayısıyla, ebeveynin gence yönelik kontrol düzeyi yükseldikçe, gencin elcilik davranışının arttığına ilişkin olarak kurgulanmış bulunan hipotezimiz doğrulanmıştır.

Diğer taraftan, aynı hipotezimizi lojistik regresyon yöntemine dayalı olarak sınıadığımızda sonuç yine değişmemiştir. Tablo 20’de ayrıntılı olarak sunulduğu gibi, hipotezimiz lojistik regresyona uygulandığında anlamlılık düzeyi 0,02 olarak saptanmış ve bu sonuç hipotezimizi yeniden doğrulamıştır.

Aile kontrol düzeyinin elcilik davranışıyla olan ilişkisine ilişkin olarak yapılmış bir araştırma bulunmamaktadır. Dolayısıyla elde edilen sonucun özgün bir nitelik taşıdığı söylenebilir. Bununla birlikte ulaşılan sonuç, çocukluk ve gençlik çağında bireyin sosyal alışkanlıklarının ve sosyal çevresinin ebeveynleri tarafından izlenmesinin önemini ortaya koymuştur. Çünkü çocuk yetiştirme tarzıyla ilgili olarak Geçtan (1981) tarafından da belirtildiği gibi, yetişme çağındaki birey için ebeveynler, onu toplumla tanıştıran ve toplumsal çevresiyle ilgili değer ölçütleri yaratan kişilerdir. Dolayısıyla yetişme çağında anne ve babasının kendisi üzerindeki ilgisini ve kontrolünü duyumsayan bireyin, sosyal çevresine yönelik ilgi duyması beklenebilir. Bu anlamda gencin gece dışarı çıktığında ebeveyni tarafından nerede olacağını öğrenilmesi, ebeveynin bireyin arkadaş çevresini tanımak istemesi ve gencin de aynı biçimde ebeveynlerine bu konularda bilgi vermek istemesi, bireyin toplumla olan ilişkilerini elcilik anlamında güçlendirmektedir.

Elcilik davranışının aile kontrol düzeyi ile olan ilişkisini araştıran herhangi bir araştırma bulunmamasına karşın elde edilen bu sonuç, öncelikli olarak çağdaş sosyologlardan Levy (1996), Berger (1993), Goode (2003) tarafından kuramsal olarak vurgulanan “aile kurumunda ebeveynin çocuk üzerindeki kontrol mekanizmalarının” önemine ilişkin değerlendirmelerini doğrulayacak niteliktedir. Bununla birlikte araştırmamız, aile kontrol düzeyinin bireyin sosyal davranışları üzerindeki etkisini lise son sınıflar üzerinde uygulamalı olarak kanıtlayan Ulusoy, Demir ve Baran (2005)’in araştırma sonucunu desteklemektedir. Benzer yöndeki kuramsal değerlendirmeler Thornton ve Fricke tarafından da yapılmıştır. Onlara göre yardımseverlik gibi sosyal davranışlarının Güney Asya ve Çin’de Batı toplumlarına göre daha fazla görülmesinin nedeni, bu toplumlarda aile içi geleneksel kontrol mekanizmalarının 20. yüzyılın ikinci yarısında bile oldukça güçlü olmasıdır. Nitekim Batı çekirdek ailelerinde ebeveynlerin tam gün çalışma performanslarının artmasına paralel olarak, çocuklar da okumak ve çalışmak için evden ayrılmak zorunda kalmışlar; bu durum ebeveynlerin çocukların günlerini içinde geçirdiği sosyal çevre hakkında haberdar olmalarını ve çocuklarının günlük yaşantılarını izlemelerini güçleştirmektedir (Thornton ve Fricke, 1987, ss. 746-750).

Son olarak araştırma sonucu, toplumsal değişim sürecinde aile kurumunun temel fonksiyonlarından kontrol ve denetimin taşıdığı önemini göstermektedir. Modernleşme sürecinde geniş aile yapısının çekirdek aileye dönüşmesinin birey üzerindeki olumsuz etkileri Ogburn (1964) tarafından belirtildiği gibi yapısal olarak geçiştirilebilmiştir. Ebeveynlerin yerini parayla tutulan bakıcılar, anaokulları ve okullar almıştır. Bununla birlikte aile kurumunun denetim ve kontrol mekanizmasının okul ve bakıcılar gibi kurumlar tarafından yürütülme süreci ayrı bir tartışma konusudur.

Kaynakça

- Alexander, J. (1988). *Action and it's Enviroments*, New York: Colombia University Press.
- Baumrind, D. (1968). Authoritarian-Authoritative Control, *Adolescence Review*, 3, 255-272.
- Baundra, A. (1971). *Psychological Modeling Conflicting Theories*, Chigago: Atherton Press.
- Berger, P. (1993). *Dinin Sosyal Gerçekliği* (A. Coşkun, Çev.). İstanbul: İnsan Yayınları.
- Carlo, G. ve Randall, B. (2002). The Development of a Measure of Prosocial Behaviors for Late Adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 31, 31-44.
- Comte, A. (2001). *Pozitif Felsefe Kursları* (E. Atacay, Çev.). İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Durkheim, E. (1992). *İntihar* (Ö. Ozankaya, Çev.). Ankara: İmge Yayınevi.
- Geçtan, E. (1981). *Psikanaliz ve Sonrası*, İstanbul: Hür Yayınları.
- Giddens, A. (1990). *The Consequences of Modernity*, Standford: Polity Press.
- Giddens, A. (2004). *Modernliğin Sonuçları* (E. Kuşdil, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Goode, W. (2003). Family Changes over the Long Term: A Sociological Commentary. *Journal of Family History*, 28, 15–30.
- Horney, K. (1996). *Nevrozlar ve İnsan Gelişimi* (S. Budak, Çev.). Ankara: Açık Yayıncılık.
- İnkeles, A. (1998). *One World Emerging?*, New York: Westview Press.
- Kongar, E. (1979), *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*, Ankara: Bilgi Yayınevi.

- Kumru, A.; Carlo, G. ve Edwards, P. (2004). Olumlu Sosyal Davranışların Fiziksel, Kültürel, Bilişsel ve Duygusal Bazı Değişkenlerle İlişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 19, 109-129.
- Levy, M. (1996). *Modernization & The Structure of Societies*, London: Transaction Publication.
- Ogburn, W. F. ve Nimkoff, F. (1955). *Technology and the Changing Family*, Cambridge: The Riverside Press.
- Ogburn, W. F. (1964). *On Culture and Social Change: Selected Papers*, Chigago: The University of Chigago Press.
- Parsons, T. ve Bales, R. (1956). *Family*, London: The Free Press.
- Parsons, T. (1959). The Social Structure of the Family. *The Family, it's Function and Destiniy*, (R. M. Anshen, Ed.). New York: Harper Brothers Publishers.
- Simmel, G. (2000). *Metropol ve Zihinsel Yaşam* (A. Aydoğan, Çev.). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Small, S. ve Kerns, D. (1993). Unwanted Sexual Activity Among Peers During Early and Middle Adolescent: Incidence and Risk Factors. *Journal of Marriage and the Family*, 55, 941-952.
- Sullivan, H. S. (2000). *Psikiatrinin Temel Kavramları* (T. Göbekçi, Çev.). Ankara: Yeryüzü Yayınevi.
- Thornton, A. ve Fricke, T. (1987). Social Change and the Family: Comparative Perspectives From The West, China and South Asia. *Sociological Forum*, 2, 746-766.
- Tonnies, F. (1955). *Community and Association* (C. Loomis, Çev.). London.
- Ulusoy, D. ,Özcan Demir, N., ve Görgün Baran, A. (2005). Parçalanmış Aile ve Gençlerde Sapmış Davranışlar: Lise Son Sınıf Gençliği Örneği. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2, 61-66.
- Weber, M. (1993). *Sosyoloji Yazıları* (T. Parla, Çev.). İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları.